



**Jomfruland
nasjonalpark**

Nasjonalparkstyret

Møtedato: 20.01.22
Saksnummer:
Saksbehandler: Morten Johannessen
Dato saksframlegg: 07.01.2022

Sak 2022/6: Vindkraftanlegg i Skagerrak - uttalelse i forbindelse med samråd

Bakgrunn

Miljødirektoratet har fått varsel fra svenske myndigheter om planer for Vidar, et havbasert, flytende vindkraftverk lokalisert innenfor svensk økonomisk sone ca. 38 km fra Hvaler, 35 km fra Tjøme, 42 km fra Brunlanes og 54 km fra Jomfruland. Varselet er sendt Miljødirektoratet som nasjonalt kontaktpunkt for saker som omfattes av Espo-konvensjonen om tiltak med grenseoverskridende virkninger. Se vedlegg.

Anlegget i Skagerrak planlegges med mellom 66 og 91 vindturbiner, med høyde på 260 til 340 meter. I samrådsgrunnlaget er det vurdert at tiltaket kan ha grenseoverskridende virkninger for fugl, marine pattedyr, arter som lever på bunnen nært anlegget, fiskeri, sjøfart og militære øvingsområder.

Det skal utarbeides konsekvensutredning for anlegget og denne saken gjelder hva som bør omfattes av konsekvensutredningen og eventuelt deltakelse i videre prosess.

Uttalefristen er 4. februar 2022.

Forvalters vurdering

I samrådsgrunnlaget er det referert til mange skriftlige kilder. Det kan i tillegg nevnes at Norges vassdrags- og energidirektorat i 2012 gjorde en strategisk konsekvensutredning av havvind, https://publikasjoner.nve.no/rapport/2012/rapport2012_47.pdf. Der er arealbruksinteressene i 15 områder kartlagt, hvorav sørlige Nordsjø I og II er nærmest i forhold til Skagerrak og trolig mest overførbart (det er gitt tillatelse til utbygging av sørlige Nordsjø II og utenfor Utsira).

Samrådsunderlaget peker på en rekke tema som bør være med i konsekvensutredningen. Det synes naturlig at styret avgrenser sin uttalelse til tema som direkte eller indirekte kan ha konsekvenser for natur- og landskapsverdier i egen nasjonalpark.

Fugl

Konsekvenser for sjøfugl og annen fugl på trekk er klart relevant for utredningen.

NVE/NINA skriver i sin konsekvensutredning fra 2012: *De mest typiske sjøfuglene (havhest, havsule, skarver, mange måkefugler, enkelte andefugler og alle alkefugler) tilbringer mesteparten av sin tid på havet hvor de henter all sin næring.*

Andre arter er derimot avhengige av havet i kortere eller lengre perioder under myting (fjærfelling) og eller overvintring (for eksempel lommer, lappedykkere, mange andefugler og

enkelte måkefugler). Utbygging av vindkraftverk til havs vil kunne påvirke sjøfuglene som bruker områdene. Grad av påvirkning vil imidlertid avhenge av for eksempel fordelingen av fugl i områdene, forekomst av byttedyr, fuglens adferd ved næringssøk og reaksjon på menneskelig aktivitet.

De viktigste områdefunksjonene som har blitt lagt til grunn for vurderingen av konsekvenser er hekkeområder, myteområder og svømmetrekk, trekkruter og rasteplasser, samt utbredelse utenom hekkesesongen

Sjøfuglers utbredelse er dynamiske og varierer gjennom året. Mange sjøfuglarter i de kystnære områdene er knyttet til grunne områder med lett tilgang til næring. Dette gjelder spesielt marine dykkender (for eksempel ærfugl, sjøorre og svartand) og teist som beiter på bunntilknyttede organismer, terner som plukker fisk i overflaten, og skarver som gjerne er knyttet til tareskogsområder og grunne sandbunnsområder (ned til 30–40 m). Disse områdene er også aktuelle for bunnfaste vindkraftinstallasjoner og det kan forventes at det er arealmessige konflikter mellom visse sjøfuglarter og havvindkraftverk.

Lorentsen et al. 2012 har trukket frem fire forhold for å vurdere virkninger for sjøfugl ved etablering av vindkraftverk til havs:

1. Dødelighet som følge av kollisjoner med turbiner
2. Habitattap gjennom nedbygging, habitatforringelse og fragmentering
3. Unnvikelse på grunn av forstyrrelser fra installasjoner og tilknyttet aktivitet
4. Barriereeffekter som kan øke fluktdistansen og øke fuglenes energibehov

Områdevis summerte mulige konsekvenser (medianverdier) for sjøfugl ved etablering (anlegg, drift, avvikling) av bunnfaste vindkraftverk i utredningsområdene. Vurderingene er basert på kjent eller antatt forekomst i de enkelte områdene og sårbarhets-/sensitivitetsvurderinger. Bokstaven L og gul farge = lav konsekvens, M og oransje farge = middels konsekvens og S og rød farge = stor konsekvens. Samlet konsekvens er satt til gjennomsnittsverdien av konsekvensene for hver vurdering.

UTREDNINGSOMRÅDE	FOREKOMST AV SJØFUGL							SAMLET KONSEKVENNS
	ETABLERING	DRIFT	AVVIKLING	OMRÅDEBRUK	TREKK	BARRIEREFFEKTER	ØLJEUTSLIPP	
Sørlige Nordsjø I og II	L	L	L		L	L	L	L
Frøyagrunnene	L	L	L		M	M	M	L
Olderveggen	M	M	M		M	M	S	M
Nordøyan - Ytre Vikna	S	M	S	L/M	L	L	S	M
Træna fjorden - Selvær	M	M	M		S	S	M	M

Gimsøy nord	S	S	S		L	M	M	M
Nordmela	M	M	M	M	M	M	M	M
Auvær	M	M	M		L	L	M	M
Vannøya nordøst	M	M	M		M	M	M	M
Sandskallen - Sørøya nord	L	L/M	L		M	M	L	L
Utsira nord	L	L	L		L	L	L	L
Stadthavet	L	M	L		L	L	L	L

For fire av utredningsområdene (Sørlige Nordsjø I og II, Frøyagrunnene og Sandskallen - Sørøya nord) ble de forventede konsekvensene vurdert som lave, mens konsekvensene er middels for de resterende områdene (Olderveggen, Nordøyan - Ytre Vikna, Træna fjorden - Selvær, Gimsøy nord, Nordmela, Auvær og Vannøya nordøst). Det understrekes at selv om gjennomsnittsverdiene er lik for mange utredningsområder er det tre områder som peker seg ut med hensyn til eventuelle store negative konsekvenser. Dette gjelder Nordøyan - Ytre Vikna der eventuelle konsekvenser forventes å være store i etablerings- og avviklingsfasen, Træna fjorden - Selvær der eventuelle konsekvenser forventes å være store i trekketidene vår og høst, og der et eventuelt anlegg vil kunne ha stor barriereeffekt, samt Gimsøy nord som forventes å ha store konsekvenser i etablerings-, drifts- og avviklingsfasene av et eventuelt havvindkraftverk.

For Utsira nord og Stadthavet, er konsekvensene samlet vurdert som små for hvert av områdene. Konsekvensene i driftsfasen for Stadthavet ble vurdert som middels negative, og det skyldes noe større forekomster av havhest, havsule og krykkje. Konsekvensene ved noen av utredningsområdene kan muligens reduseres ved at deler av utredningsområdene ikke bygges ut. Den samlede konsekvensen for hvert utredningsområde er satt til gjennomsnittsverdien av konsekvensen for hver delvurdering. Siden alle delvurderingene med dette vektet likt, er dette en konservativ måte å vurdere konsekvens på, men NVE anser det som tilstrekkelig på et overordnet nivå.

Etter forespørsel fra forvalter skriver Per Fauchald i Norsk institutt for naturforskning: Vi har ingen gode data over forekomst av sjøfugl/trekkfugl i dette området, heller ikke i ESAS databasen. Skagerrak er et spesielt viktig overvintringsområde for alkefugl fra Nordsjøområdet, kanskje spesielt lomvi og alke. Jeg vil anbefale at man foretar dedikerte tokt hvor man teller fugl langs transekter etter standard metodikk. Transektene bør gjentas på en slik måte at man fanger opp sesongmessige variasjoner. For å komplementere transektdataene kan man hente ut utbredelsesdata for seks pelagiske sjøfugl fra SEAPOP/SEATRACK sine sporingsdata. Artene som dekkes av sporingsdatabasen er havhest, krykkje, alkekonge, lomvi, polarlomvi og lunde. Merk at vi ikke har gode data på de større måkene eller alke. Dataene har også en relativt grov oppløsning, og kan brukes til å si noe om hvilke bestander, og når på året de vil bli berørt i det aktuelle området. Hvis det er aktuelt, kan jeg være behjelpelig med å hente ut disse dataene.

Forvalters vurdering er at pelagisk sjøfugl, både dykkende og overflatebeitende fugl bør kartlegges. Det bør foretas dedikerte tokt hvor man teller fugl langs transekter etter standard metodikk. Transektene bør gjentas på en slik måte at man fanger opp sesongmessige variasjoner. For å komplementere transektdataene bør det hentes ut utbredelsesdata for havhest, krykkje, alkekonge, lomvi, polarlomvi og lunde fra SEAPOP/SEATRACK sine sporingsdata.

Trekkende fugl bør kartlegges med tilgjengelige data fra forskning og ornitologmiljøer, samt med andre metoder, herunder militær overvåkning (radar).

Videre bør kollisjoner med installasjonene, forstyrrelser, energibruk ved unnvikelser, redusert beiteareal, lystiltrekning og annen negativ påvirkning utredes.

Landskap

Av de tre nasjonalparkene ved Oslofjorden vil Jomfruland nasjonalpark ha lengst avstand til anlegget - ca. 54 km fra Jomfruland (noen km kortere nordøst i parken på sjø).

Jordkrumningen gjør at de nederste ca. 100 meterne av anlegget vil ligge under horisonten sett fra strandkanten i vårt område. Hvis en flytter utsiktspunktet til for eksempel høyeste punkt på Gumøy, vil hele anlegget ligge over horisonten.

Forvalter er usikker på om den delen av anlegget som ligger over horisonten vil bli synlig med det blotte øyet fra Jomfruland nasjonalpark i dagslys. Sannsynligvis vil lang avstand, lite kontrast og «utvisking» på grunn av fuktighet og refleks gjøre at anlegget ikke vil bli synlig eller lite synlig på dagtid. Med kikkert eller teleskop vil det stille seg annerledes.

Det vil bli såkalte hinderlys i maskintårnene av hensyn til flysikkerhet. Hvordan belysningen vil bli, er ikke avklart, men det kan bli hvitt, høyintensivt blinkende lys i de ytterste tårnene og rødt, lavintensivt blinkende lys i tårnene inne i anlegget. På Jomfruland, Stråholmen og de andre holmene er det lite «urbant» lys som forstyrrer og det er gode forhold for å se lys på lang avstand. For eksempel kan lyset fra Færder fyr ses i klarvær. Det er omtrent samme avstand som til vindkraftanlegget Vidar. Av og til kan vær og temperaturforhold i sjøen gi en optisk effekt som «flytter horisonten» lenger vekk enn den egentlig er. En sjelden gang kan en da se den svenske vestkysten.

Forvalters skjønn er at hinderlysene vil bli synlige med det blotte øyet i mørke i klarvær. Hvor tydelige/intense lysene vil bli, og derved være en lysforurensninger imidlertid vanskelig å vurdere. Det bør utredes og illustreres.

Fare for oljeforurensning

Vindturbinene inneholder forholdsvis mye olje og andre kjemikalier, anslagsvis 2000 liter i hver turbin. Oljen skiftes ut jevnlig (ca. hvert år) og faren for utslipp i forbindelse med det bør utredes. Det samme gjelder fare for turbinhavari og utslipp på grunn av naturkrefter.

Fare for kollisjon mellom fartøyer og vindkraftanlegget bør utredes. Det er stor skipstrafikk i Skagerrak – ca. 50 000 store fartøyer passerer Skagen i løpet av et år.

Kyststrømmen langs den svenske vestkysten går i nordlig retning og dreier vest- og sørover utenfor Torbjørn-skjær, Færder, Svenner og Jomfruland. I løpet av et døgn eller to kan oljeutslipp fra Vidar-anlegget komme inn i ytre del av Jomfruland nasjonalpark. I perioder går kyststrømmen relativt nær Stråholmen og Jomfruland og påslag av olje på strendene etter et uhell kan ikke utelukkes.

Konsekvensutredningen bør også gi en vurdering av i hvilken grad oljevernberedskapen i Sverige, Danmark og Norge vil være i stand til å håndtere et større oljeutslipp før oljen når ytre kyst i Norge hvis fartøy kolliderer med vindkraftanlegget.

Utslipp av slitasjepartikler

Det blir hevdet at slitasje av turbin-vinger er et vesentlig problem. Vingene slites ned over tid og mikroplast med blant annet bisfenol A blir frigjort. I hvilket omfang det kan forventes utslipp fra slitasje, hvilke stoffer det er snakk om og hvilke miljøvirkninger de kan gi, bør utredes. Som for olje, vil transport av partikler skje i kyststrømmen som går gjennom ytre del av Jomfruland nasjonalpark.

Marine pattedyr

Samrådsunderlaget beskriver at vanligste pattedyr på den svenske vestkysten er selarten steinkobbe og delfinarten tumler. Av og til forekommer også selarten havert. Vidar-området brukes av tumlere en periode på høsten. Steinkobber bruker grunnere områder til matsøk og antakelig er Vidar-området lite brukt av dem.

Tumlere er utsatt for lyd-påvirkning. Deres kommunikasjon kan bli forstyrret eller hørselen bli nedsatt etter sterk lyd-påvirkning. Faren for lyd-påvirkning er størst i anleggsperioden (fartøyer og arbeid bunnfester). Det er eksempler på at tumlere forsvinner i anleggsperioden, men at de kan komme tilbake når arbeidene er avsluttet, også i større antall enn tidligere, antakelig fordi anlegget kan gi rev-effekter med mer byttefisk for tumlerne.

Avbøtende tiltak for å redusere faren for påvirkning av tumlere ved å tilpasse tiden for anleggsarbeidet til tumlernes bruk av området bør utredes.

Marint naturmangfold.

Høyoppløselig og heldekkende flerstråle/sonar-kartlegging av sjøbunnen med beste tilgjengelige teknologi bør gjennomføres. Økologisk bunnkart bør utarbeides. I utgangspunktet vil ikke innretninger på sjøbunnen i vindkraftområdet ha direkte betydning for Jomfruland nasjonalpark, men kan være av en viss betydning for det samlede naturmangfoldet i nordlige Skagerrak.

Generelt om konsekvensutredningen

For alle tema der konsekvensutredningen kommer til mulige negative virkninger av anlegget for naturmiljø og landskap, bør avbøtende tiltak utredes.

I konsekvensutredningen bør utbyggingsalternativene stilles opp mot et null-alternativ (ingen utbygging).

Videre prosess

I samrådsunderlaget er deltakelse i en såkalt samrådsrets beskrevet. Det kan antas at en samrådsrets vil ha rådgivende funksjon eller funksjon som referansegruppe. Med unntak av Telenor er det ikke beskrevet deltakelse fra norsk side. Saken er formelt et svensk anliggende, men med et anlegg midt i Skagerrak i grenseområde (økonomisk sone) mot Norge, med Oslofjorden som er svært mye brukt og som det er eget planverk for (Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv 2021), og ikke minst tre marine nasjonalparker, bør norske interesser være involvert i den videre prosessen. Miljødirektoratet bør oppfordres til hvordan det best kan gjøres. For de tre nasjonalparkenes del, kan det være et alternativ med en felles representant.

Politisk side av saken

Kraft fra flytende havvind blir av flere politiske partier pekt på som mulighet for tilgang på ny, fornybar kraft til tiltak for å nå klimamålene. Landbasert vindkraft har møtt sterk motstand i store deler av landet, også fra partiene. Mange er enige i at det er behov for ny, fornybar energi og er i utgangspunktet positive til flytende havvind. Forvalter tror de fleste da tenker på anlegg langt ute i havet som ikke berører landskapet langs kysten og som lokaliseres i områder der det er lite konflikter med marine naturverdier, fiskeri, olje/gass, skipstrafikk og andre økonomiske interesser. Det er et spørsmål om Vidar-anlegget er forenlig med slike forutsetninger. Det er motstand blant annet gjennom Nei til havvind <https://www.facebook.com/neitilhavvind/> og Nei til naturødeleggende vindkraft i Norge <https://www.facebook.com/groups/vindkraftutbygging>, samt Nei til vindkraft ved Hvaler og Færder <https://www.facebook.com/groups/faerdervind/>.

Innstilling

Styret avgrensner sin uttalelse til tema som direkte eller indirekte kan ha konsekvenser for natur- og landskapsverdier i egen nasjonalpark. Følgende forhold bør kartlegges/utredes/vurderes:

1. Pelagisk sjøfugl, både dykkende og overflatebeitende fugl bør kartlegges. Det bør foretas dedikerte tokt hvor man teller fugl langs transekter etter standard metodikk. Transektene bør gjentas på en slik måte at man fanger opp sesongmessige variasjoner. For å komplementere transektdataene bør det hentes ut utbredelsesdata for havhest, krykkje, alkekonge, lomvi, polarlomvi og lunde fra SEAPOP/SEATRACK sine sporingsdata.
2. Trekkende fugl bør kartlegges med tilgjengelige data fra forskning og ornitologmiljøer, samt med andre metoder, herunder militær overvåkning (radar).
3. Fare for fuglekollisjoner med installasjonene, forstyrrelser, energibruk ved unnvikelser, redusert beiteareal, lystiltrekning og annen negativ påvirkning bør utredes.
4. Hvor synlige hinderlysene i turbintårnene vil bli i mørke i klarvær sett fra norskekysten og om de vil være en lysforurensning bør utredes og illustreres.
5. Faren for utslipp av olje og andre kjemikalier i forbindelse med vedlikehold av anlegget bør utredes.
6. Det samme gjelder fare for havari og utslipp på grunn av naturkrefter.
7. I hvilken grad oljevernberedskapen i Sverige, Danmark og Norge vil være i stand til å håndtere et større oljeutslipp før oljen når ytre kyst i Norge hvis fartøy kolliderer med vindkraftanlegget bør vurderes.
8. I hvilket omfang det kan forventes utslipp fra slitasje av turbinvinger, hvilke stoffer det er snakk om og hvilke miljøvirkninger de kan gi, bør utredes.
9. Avbøtende tiltak for å redusere faren for påvirkning av tumlere ved å tilpasse tiden for anleggsarbeidet til tumlernes bruk av området bør vurderes.
10. Høyoppløselig og heldekkende flerstråle/sonar-kartlegging av sjøbunnen i anleggsområdet med beste tilgjengelige teknologi bør gjennomføres.
11. Økologisk bunnkart bør utarbeides.
12. For alle tema der konsekvensutredningen kommer til mulige negative virkninger av anlegget for naturmiljø og landskap, bør avbøtende tiltak utredes.
13. Utbyggingsalternativene stilles opp mot et null-alternativ (ingen utbygging).
14. Miljødirektoratet oppfordres til å vurdere hvordan medvirkning fra norsk side i den videre prosessen bør være.

Behandling

Torstein Kiil fremmet følgende tilleggsforslag: Styret ønsker å få konsekvensutredningen til uttalelse når den foreligger,

Vedtak

Styret avgrenser sin uttalelse til tema som direkte eller indirekte kan ha konsekvenser for natur- og landskapsverdier i egen nasjonalpark. Følgende forhold bør kartlegges/utredes/vurderes:

1. Pelagisk sjøfugl, både dykkende og overflatebeitende fugl bør kartlegges. Det bør foretas dedikerte tokt hvor man teller fugl langs transekter etter standard metodikk. Transektene bør gjentas på en slik måte at man fanger opp sesongmessige variasjoner. For å komplementere transektdataene bør det hentes ut utbredelsesdata for havhest, krykkje, alkekonge, lomvi, polarlomvi og lunde fra SEAPOP/SEATRACK sine sporingsdata.
2. Trekkende fugl bør kartlegges med tilgjengelige data fra forskning og ornitologmiljøer, samt med andre metoder, herunder militær overvåkning (radar).
3. Fare for fuglekollisjoner med installasjonene, forstyrrelser, energibruk ved unnvikelser, redusert beiteareal, lystiltrekning og annen negativ påvirkning bør utredes.
4. Hvor synlige hinderlysene i turbintårnene vil bli i mørke i klarvær sett fra norskekysten og om de vil være en lysforurensning bør utredes og illustreres.
5. Faren for utslipp av olje og andre kjemikalier i forbindelse med vedlikehold av anlegget bør utredes.
6. Det samme gjelder fare for havari og utslipp på grunn av naturkrefter.
7. I hvilken grad oljevernberedskapen i Sverige, Danmark og Norge vil være i stand til å håndtere et større oljeutslipp før oljen når ytre kyst i Norge hvis fartøy kolliderer med vindkraftanlegget bør vurderes.
8. I hvilket omfang det kan forventes utslipp fra slitasje av turbinvinger, hvilke stoffer det er snakk om og hvilke miljøvirkninger de kan gi, bør utredes.
9. Avbøtende tiltak for å redusere faren for påvirkning av tumlere ved å tilpasse tiden for anleggsarbeidet til tumlernes bruk av området bør vurderes.
10. Høyoppløselig og heldekkende flerstråle/sonar-kartlegging av sjøbunnen i anleggsområdet med beste tilgjengelige teknologi bør gjennomføres.
11. Økologisk bunnkart bør utarbeides.
12. For alle tema der konsekvensutredningen kommer til mulige negative virkninger av anlegget for naturmiljø og landskap, bør avbøtende tiltak utredes.
13. Utbyggingsalternativene stilles opp mot et null-alternativ (ingen utbygging).
14. Miljødirektoratet oppfordres til å vurdere hvordan medvirkning fra norsk side i den videre prosessen bør være.

Styret ønsker å få konsekvensutredningen til uttalelse når den foreligger,

Vedlegg

Oversendelse fra Miljødirektoratet 06.12.21

Oversendelse fra Naturvårdsverket 16.11.21

Samrådsunderlag fra Zephyr vind AB 28.10.21

Illustrasjon av avstander til kysten av Norge

Utskrift til

Miljødirektoratet